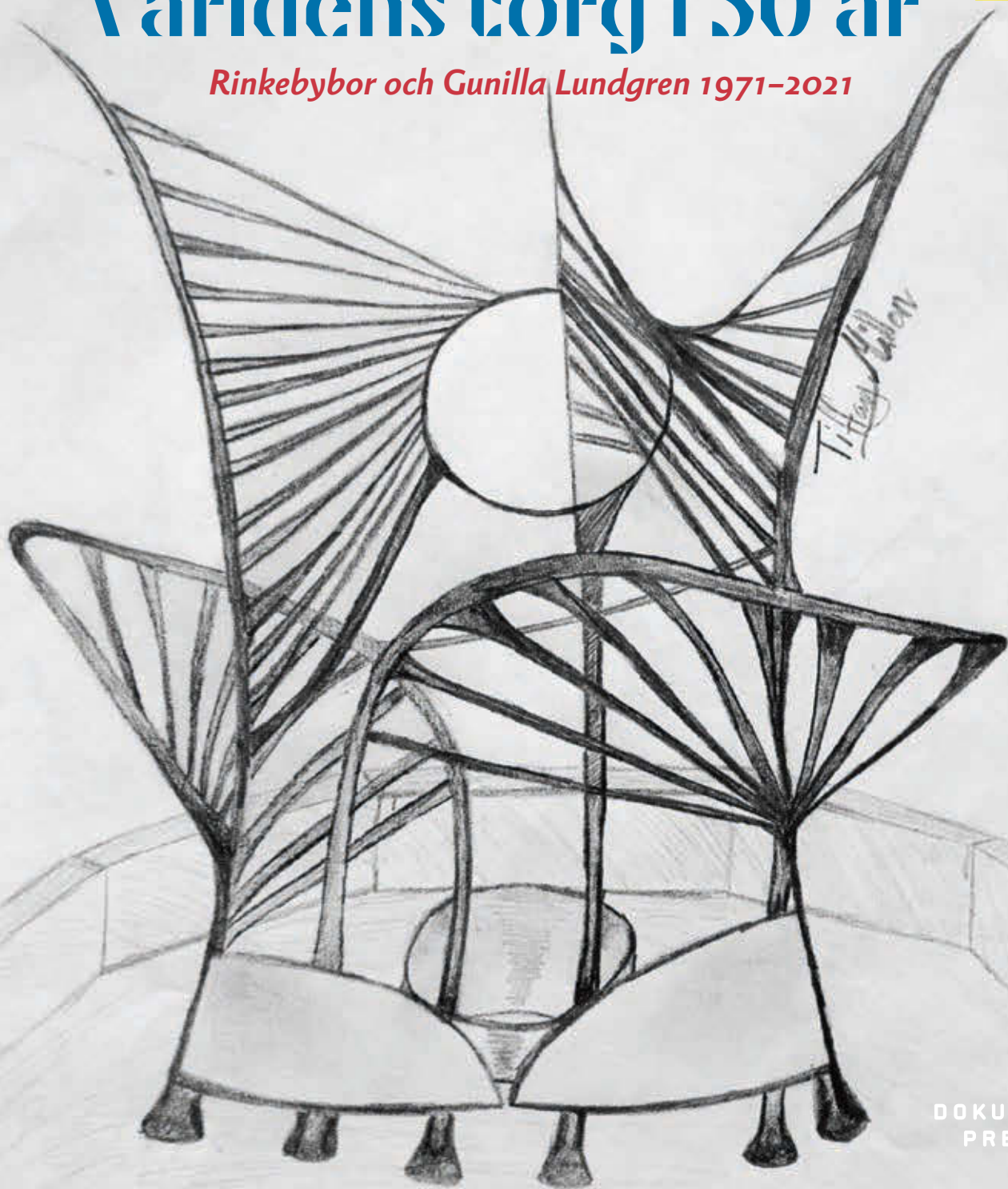

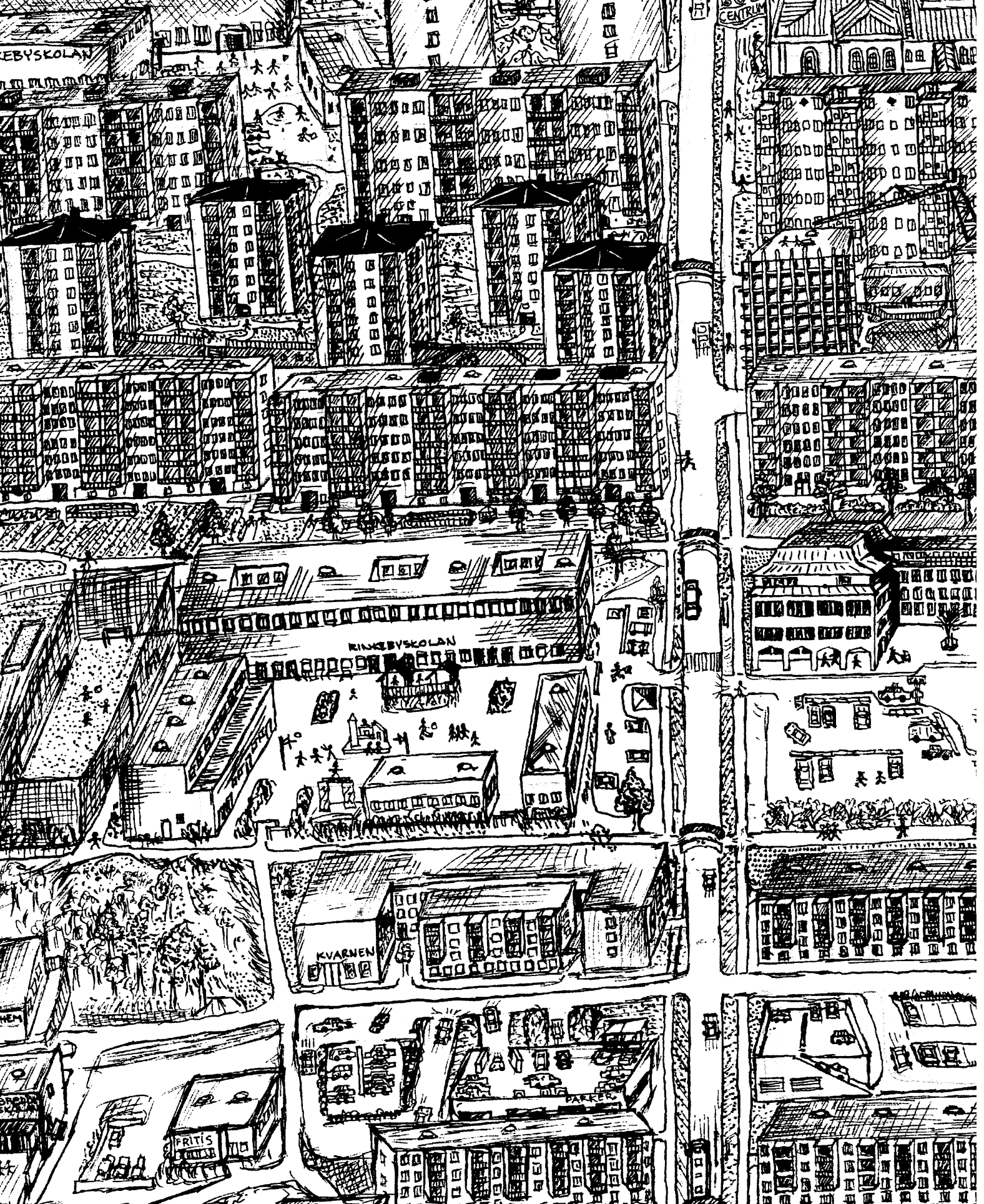
Rinkeby

Världens torg i 50 år

Rinkebybor och Gunilla Lundgren 1971–2021

DOKUMENT
PRESS

Rinkeby

Världens torg i 50 år

Rinkebybor och Gunilla Lundgren 1971–2021

DOKUMENT
PRESS

DOBREDOHAL
♥ V ♥
RINKEBY

VÄLKOMME
TILL
RINKEBY

Rinkebye
Hosgeldiniz!
♥

Ku Soo
* dhawow ♥
Rinkeby

BABTALES AVILAN
ANDO RINKEBY ♥

KUSOO DHAWOW
RINKEBY
~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~ ~ ~

Welcome
to
Rinkeby

Kariba
Ka
Rinkeby

KUSOO DHAWOW
RINKEBY
~ ~ ~ ~ ~

~ ~ ~ ~ ~
♥ ♥

So dhawow
♥ Rinkeby ♥

~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~ ~ ~

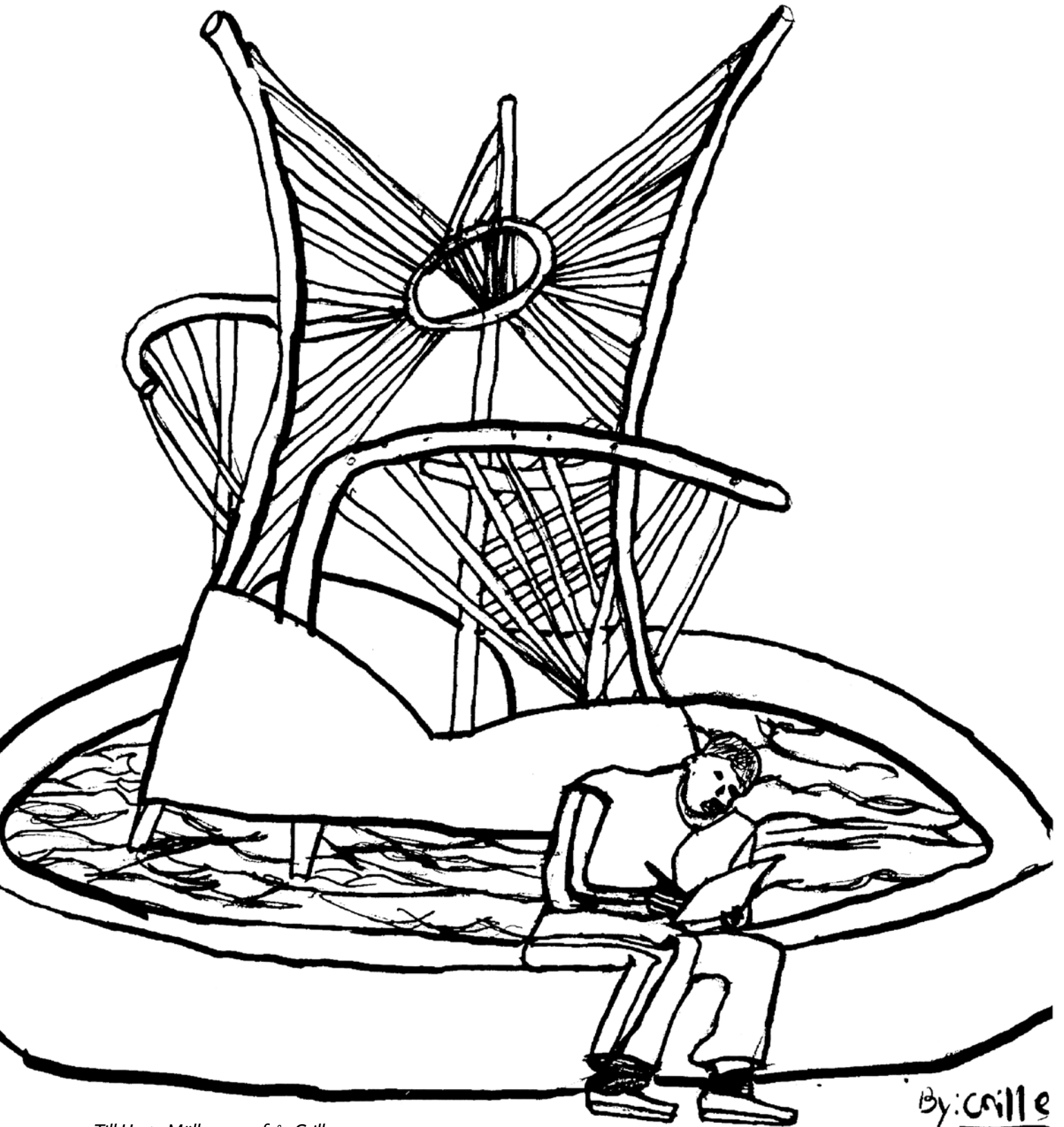
~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~ ~ ~

~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~ ~ ~

~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~ ~ ~

Innehåll

5	Förord
10	Rinkebys tidiga historia
18	Rinkeby torg
24	Caféer, affärer, pizzerian
36	Rinkebyträd
46	Festivalen
52	Ungdomsgården
66	Tunnelbanan
70	Folkets Hus
76	Biblioteket
84	Nobel i Rinkeby
94	Namn och porträtt
108	Rinkeby 2021
128	Vi som var med
133	Tack till

Till Herta Müller 2009 från Crille.

By: Crille

Förord

Nina, Alexandra, Özz, Tiffany, Fredrick, Inas, Olof, Gülay, Tanja, Julia, Ousman, Monika, Esmeralda, Felicia, Melody, Mustafa ... Så heter några av barnen och ungdomarna jag samarbetat med under de femtio år jag skrivit böcker i Rinkeby. Namnen kastar mig ut i världen, till orättvisor och krig. Till rasism och miljökatastrofer. Men också till kamp, drömmar, glädje och gemenskap.

Jag brukar säga att Rinkeby och de romska barnen gjorde mig till författare. Jag kom till Rinkeby 1971 och skrev min första bok här: *Maritza en zigenarflicka* tillsammans med tre romska flickor: Nina Taikon, Gina och Zenia Tan Mercowich. De var statslösa och nyanlända till Sverige från kåkstäder i Spanien, Italien och Frankrike. I Rinkeby fick de moderna lägenheter med rinnande vatten i badrum och kök. Deras klasskamraters föräldrar kom ofta från Norrland, Finland, Turkiet eller forna Jugoslavien. Senare kom familjerna från Chile, Iran och Eritrea. På 1990-talet kom många familjer från Somalia och Bosnien. I allt högre grad var de nyanlända flyktingar och inte arbetskraftsinvandrare som tidigare.

Jag känner stor tacksamhet mot de barn och vuxna som jag samarbetat med på skolor, bibliotek, fritids- och ungdomsgårdar i Rinkeby. I dag talar de nyanlända barnen bland annat arabiska, somaliska, urdu, pashto, dari, tigrinja, och deras resa till Sverige och Rinkeby kan ha tagit flera år och gått genom många länder. Jag ser min roll som en lyssnande vuxen som hjälper mina medarbetare att hitta de rätta orden till det som ska skildras. Vi skapar tillsammans och förtroendet som växer mellan oss gör det möjligt att berätta om Rinkeby som "Världens by" i all sin mångfald och komplexitet. Det har blivit 36 böcker, de flesta flerspråkiga, många filmer, radio och tv-program, otaliga häften och utställningar. Trettioen Nobelpristagare i litteratur har fått vackra häften på sina modersmål, skrivna och tecknade av Rinkebys barn och unga, och de flesta av pristagarna har kommit till Rinkeby bibliotek för att ta emot Rinkebybornas hyllning. När Mario Vargas Llosa kom hem från Nobelveckan i Stockholm i december 2010 skrev han en helsida i tidningen *El Pais*. Där berättade han att få saker under veckan berörde hans hjärta så djupt som mötet med ungdomarna i Rinkeby.

Under arbetet med den här boken har jag letat reda på barn och ungdomar som jag samarbetat med. Så många historier, livsresor och människoöden jag fått ta del av! Tack alla ni som har färdats tillsammans med mig, utan er hade mitt liv varit fattigare.

Gunilla Lundgren

Gunilla Lundgren och Julia Gramsci.

Foto: Kerstin Gidfors.

"Människan kan vara tankens pessimist, men viljans och handlingens optimist."

Antonio Gramsci (1891–1937)

Nobel i Rinkeby

”Någon av er kan få Nobelpriset!”

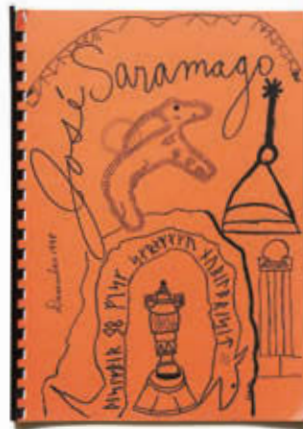
Så har jag sagt, på fullt allvar, till barnen i Rinkeby i över trettio år. Vårt Nobelarbete började 1988 när kulturvetare Elly Berg kom med idén att vi skulle göra ett häfte till Naguib Mahfouz tillsammans med arabisktalande barn och deras modersmållärare i Stockholm. Alltsedan dess har barn och ungdomar i Rinkeby hyllat årets Nobelpristagare genom att skriva och teckna ett häfte till dem. Vi studerar Alfred Nobels liv och alla årets Nobelpristagare, men vårt fokus ligger på litteraturpristagaren. Barnen gör också flerdimensionella tittskåp om prisen under ledning av tecknare Lotta Silfverhielm. Under senare år sker arbetet i samarbete med författare Annelie Drewsen och Enbacksskolan i Tensta.

Man säger att det talas fler än hundra språk i Rinkeby och Tensta, och därför är ett internationellt litteraturpris en stor inspiration för oss som arbetar eller bor här. Många av litteraturpristagarna är själva flerspråkiga och har skrivit flera av sina viktiga verk i exil. Vi översätter alltid våra häften till pristagarnas modersmål och vi har fått träffa 27 Nobelpristagare för att personligen överlämna vårt arbete.

Varje år väljer vi ett tema som passar årets pristagare. Till Dario Fo gjorde vi en uppkäftig dockteaterfars om tre kvinnor som grälar i tvättstugan. Till J.M. Coetzee illustrerade vi *Pojkår*, till Wisława Szymborska skrev vi dikter. År 2010 läste vi delar av *Staden och hundarna* av Mario Vargas Llosa. Det årets tema var ”flykt och förtryck”, därför studerade vi också Nelly Sachs liv och dikt. År 2011 läste vi Tomas Tranströmer och eleverna skrev ner sina tankar om tre dikter som berörde dem: ”Romanska bågar”, ”Allegro” och ”I Nildeltat”. År 2013 närläste en grupp flickor ”Kungligt stryk” ur novellsamlingen *Tiggarflickan* av Alice Munro. År 2015 läste vi skakande krigsberättelser av Svetlana Aleksijevitj, 2016 läste vi Bob Dylans sånger,

Det allra första nobelprishäftet från barnen i Rinkeby, till Naguib Mahfouz 1988.

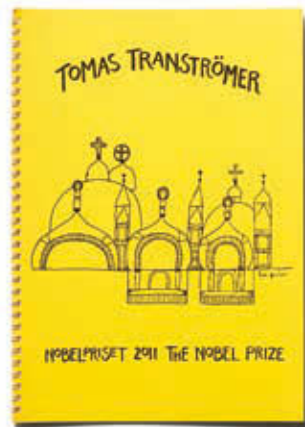
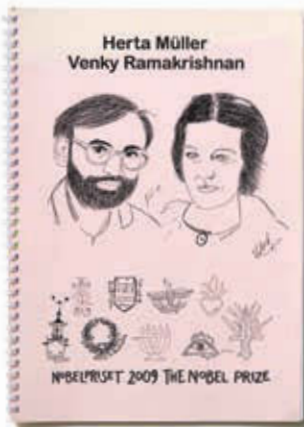
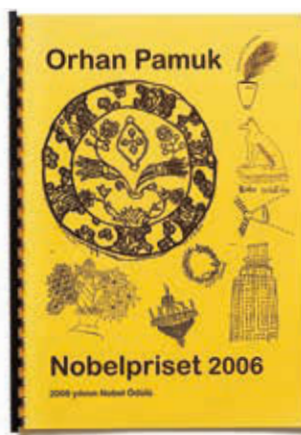
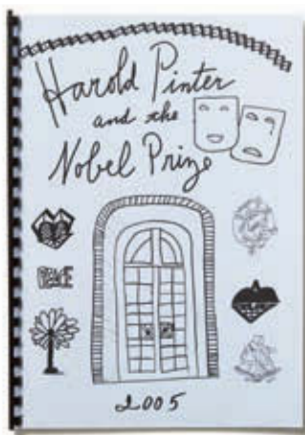
2017 illustrerade vi *Never let me go* av Kazuo Ishiguro, 2019 läste vi både Olga Tokarczuk och Peter Handke. 1920 blev ett annorlunda år på grund av pandemin, alla Nobelfestligheter inställdes. Men vi läste Louise Glücks dikter, gjorde ett blomstersmyckat häfte och flera korta videofilmer till henne.

Pristagaren tar ofta med sin familj till Rinkeby bibliotek där de välkomnas av de deltagande barnen på deras många språk. Efter ett stämningsfullt luciatåg följer elevernas presentation av årets Nobelhäfte. Därefter bjuder eleverna till bords. Där serverar de orientaliska läckerheter och te i tunna glas medan de får samtala ostört med pristagen utan att andra vuxna styr eller ingriper.

"Era tolkningar av Tomas dikter är något av det finaste vi hört", förklarade Monika Tranströmer 2011. "Kära ungdomar, jag kommer aldrig att glömma er!" utbrast en märkbart rörd Patrick Modiano 2014. "Tack för att ni har tagit mina berättelser till era hjärtan", sa Svetlana Aleksijevitj 2015. "Bäst på hela veckan!" försäkrade Kazuo Ishiguro glatt 2017. "Tack för att ni visat barnen att poesi kan trösta och även öppna våra sinnen", skrev Louise Glück i ett brev 2020.

Gunilla Lundgren, 2021

(projektledare sedan 1988 för Nobel i Rinkeby)

NOBELPRISET 2015

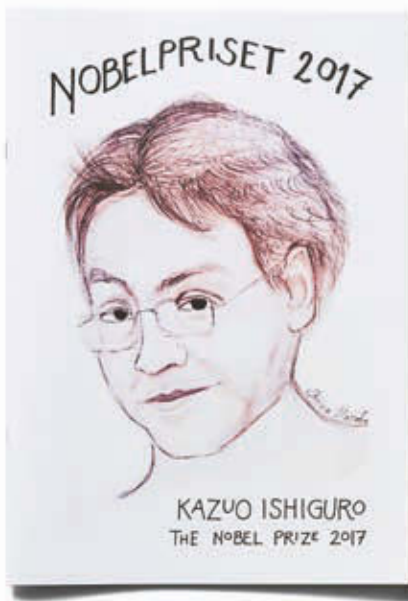
Светлана Алексиевич
SVETLANA ALEKSIJEVIČ

MARYSE CONDE

Dany

THE NEW ACADEMY LITERATURE PRIZE 2018

Nobelpristagare som Rinkeby hyllat 1988 till 2020

1. Naguib Mahfouz	litteratur	1988	22. Jean M. G. Le Clezio	litteratur	2008
2. Derek Walcott	litteratur	1992	23. Herta Müller	litteratur	2009
3. Toni Morrison	litteratur	1993	24. Venkatraman Rama-Krishnan	kemi	2009
4. Kenzaburo Oe	litteratur	1994	25. Mario Vargas Llosa	litteratur	2010
5. Seamus Heaney	litteratur	1995	26. Tomas Tranströmer	litteratur	2011
6. Wisława Szymborska	litteratur	1996	27. Mo Yan	litteratur	2012
7. Dario Fo	litteratur	1997	28. Alice Munro	litteratur	2013
8. José Saramago	litteratur	1998	29. Patrick Modiano	litteratur	2014
9. Günter Grass	litteratur	1999	30. Svetlana Aleksijevitj	litteratur	2015
10. Gao Xingjian	litteratur	2000	31. Bob Dylan	litteratur	2016
11. V.S. Naipaul	litteratur	2001	32. Jean Pierre Sauvage	kemi	2016
12. Imre Kertész	litteratur	2002	33. Kazuo Ishiguro	litteratur	2017
13. J.M. Coetzee	litteratur	2003	34. Maryse Condé	litteratur	2018
14. Elfriede Jelinek	litteratur	2004	35. Olga Tokarczuk	litteratur	2018
15. Frank Wilczek	fysik	2004	36. Peter Handke	litteratur	2019
16. Harold Pinter	litteratur	2005	37. Louise Glück	litteratur	2020
17. Robert Auman och	ekonomi	2005			
18. Thomas Schelling	ekonomi	2005			
19. Orhan Pamuk	litteratur	2006			
20. Doris Lessing	litteratur	2007			
21. Mario Capecchi	medicin	2007			

(Maryse Condé utsågs som pristagare 2018 av den ideella organisationen Den nya akademien. Olga Tokarczuk mottog sitt pris av Svenska Akademien 2019.)

Kära Dario Fo

När jag hörde att du beundrar min morfars pappa blev jag stolt. Jag är Antonio Gramscis barnbarnsbarn. Jag föddes i Ryssland, i Moskva, för fjorton år sedan. Till Sverige kom jag när jag var två år. Här bor jag i Rinkeby, i "byn" där hela världen möts. Jag vill gärna visa dig några foton från mitt familjealbum. Det allra äldsta är på Julia när hon var ungefär i min ålder. Det är alltså hon som senare gifte sig med Antonio. Jag är uppkallad efter henne. Ett foto är på Antonio Gramsci i sin ungdom, ett är från när han precis kommit ut ur fängelset. Det syns att han har lidit mycket, han är bara i 40-årsåldern. Jag har lånat *Brev från fängelset* på biblioteket. Det var tragiskt att läsa om hur mycket Antonio saknade Julia och sina söner. Min morfar Juliano fick inte träffa sin pappa eftersom Julia flydde med barnen till Ryssland undan fascisterna i Italien. Gruffotot är från Ryssland och föreställer min morfar Juliano, min mormor Margarita och min mamma Olga som liten. Min mormor bor med mig här i Sverige. Det är hon som har berättat min släkthistoria för mig.

Julia Gramsci, ur häftet till Dario Fo 1997

Antonio Gramsci, min morfars pappa, förmodligen omkring 1920.

Min morfars mamma Julia när hon studerade vid musikkonservatoriet i Rom, omkring 1912.

Min morfar Juliano, min mamma Olga och min mormor Margarita i Ryssland 1960.

JULIA GRAMSCI 2021:

Jag är född i Ryssland, i Moskva, men jag har hela min barndom i Rinkeby. Här lekte jag med mina kompisar och här gick jag i skolan. Jag trivdes väldigt bra i Bredbyskolan. När jag gick på högstadiet fick jag vara med i Nobelprojektet och göra ett häfte till 1997 års pristagare, Dario Fo. Det var en stor upplevelse för mig, särskilt när jag fick höra hur mycket min morfars far betydde för Dario Fo. Jag fick överlämna häftet till Dario och han trodde knappt att det var sant att jag *verkligen* är släkt med Antonio Gramsci. Tänk att han fick träffa Antonio Gramscis barnbarnsbarn här i Sverige! I Rinkeby! Mormor kom till festen på Rinkebys bibliotek och sjöng "Ave Maria" för honom. Dario Fo blev så rörd att han grät.

Hemma talar vi ryska, min bror heter Anton efter Antonio och jag heter Julia efter hans fru. Men det var först efter mötet med Dario Fo som jag förstod Antonio Gramscis betydelse och lärde mig mer om honom. Han föddes på Sardinien 1891 och dog 1937 i Italien. Han var en viktig marxistisk filosof och författare. 1926 dömdes han till 20 års fängelse av den fascistiska Mussolini-regimen och det var i fängelset han skrev sina brev och anteckningar. Trots att han blev allvarligt sjuk och trots att fängelsetiden var hård är hans brev till familjen positiva och kärleksfulla. Jag blir rörd när jag läser dem. Efter tio år frigavs Antonio,

Julia Gramsci och Dario Fo på Rinkeby bibliotek, december 1997. Foto: Rose-Marie Edström

Julia Gramsci och Gunilla Lundgren, 2021. På bordet ligger Minnen om det förflutna, Julias mormors memoarer. Boken utkom på ryska 2011. Foto: Kerstin Gidfors.

men tragiskt nog dog han bara någon vecka efter frisläpandet. Han fick aldrig återse sina barn och min morfars far växte upp utan sin pappa.

Jag älskar det ryska språket och jag är tacksam att jag behärskar mitt första språk så bra. Det är min mormors förtjänst. Nu pluggar jag ryska på universitetet, jag njuter av att läsa Puskin, Dostojevskij och Aleksijevitj på mitt första språk. Jag kan samtala med mina släktingar i Ryssland och jag pratar ryska med min dotter. Men ibland krockar min ryska och svenska bakgrund. Jag brukar skoja och säga att jag har en rysk själ och en svensk karaktär.

Julia Gramsci, 2021

Naguib Mahfouz döttrar i Stockholm 1988. Foto: Mäster Olofsgården.

Derek Walcott, 1992. Foto: Peter Myrdal.

Seamus Heaney, 1995. Elevfoto.

Imre Kertesz, 2002. Foto: Gunilla Lundgren.

Mario Capecchi, medicinpristagare 2007. Foto: Lotta Silfverhielm.

Gao Xingjian, 2000. Foto: Karin Sohlgren.

J.M. Coetzee, 2003. Elevfoto.

Jean M. G. Clézio, 2009. Foto: Fred Taikon.

V.S. Naipaul, 2001. Elevfoto.

Nobelpristagare besöker Rinkeby bibliotek

Tomas Tranströmer, 2011. Foto: Paula Tranströmer.

Mario Vargas Llosa, 2010. Foto: Fred Taikon.

Patrick Modiano, 2014. Foto: Fred Taikon.

Olga Tokarczuk, 2018.
Foto: Stockholms stadsbibliotek.

Mo Yan, 2012. Foto: Ömer Saygin.

Maryse Condé, 2018. Foto: Ömer Saygin.

Svetlana Aleksijevič, 2015. Foto: Alexander Mahmoud.

Kazuo Ishiguro, 2017. Foto: Fred Taikon.

WELCOME

to Rinkaby

Till Louise Glück från klass 2a, Kvarnbyskolan 2020. Foto: Nikita Kristoffersson.

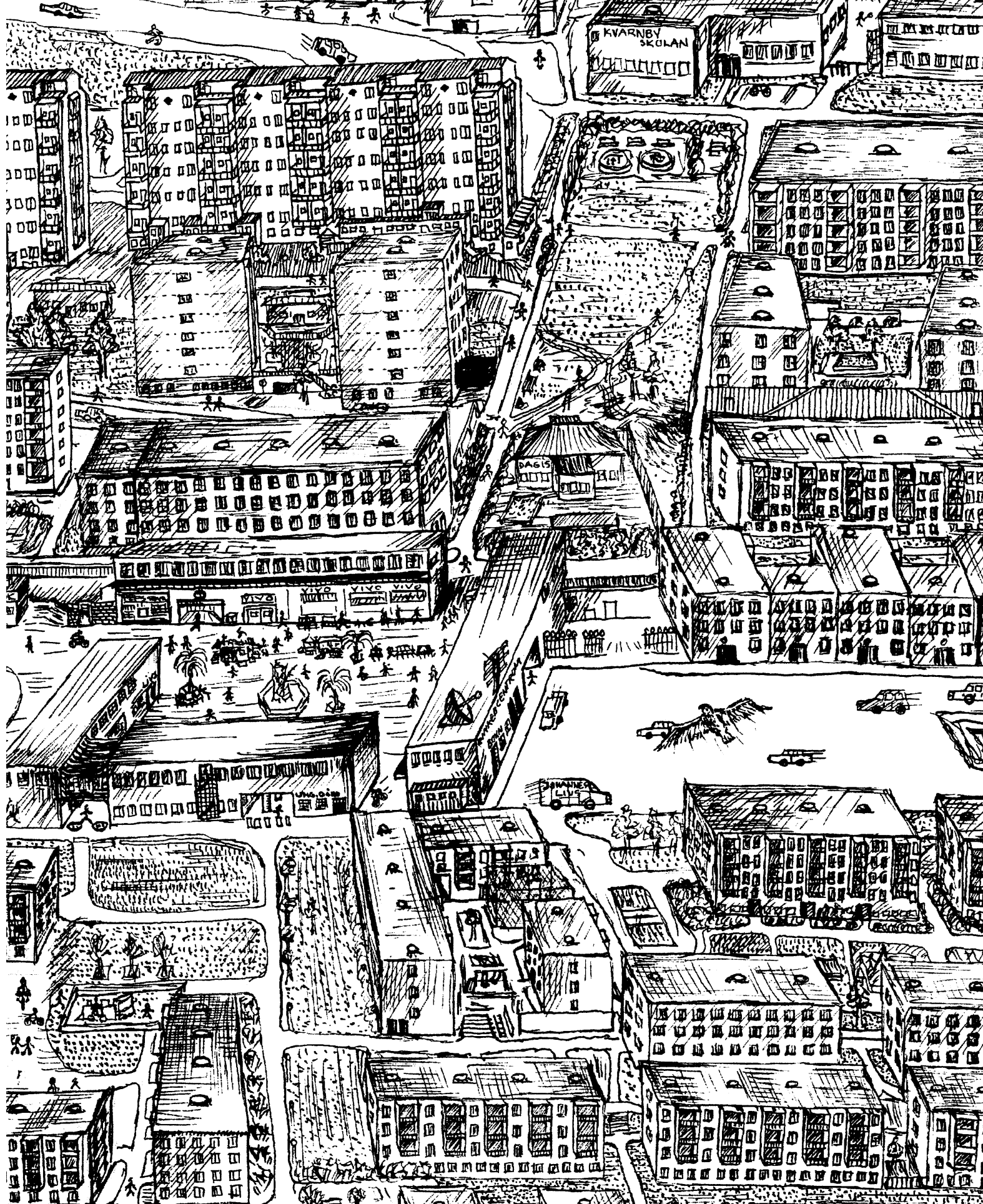
Boken är utgiven med stöd av B A Danelii Stiftelse,
Stockholms-Gillet's stipendienämnd,
Kulturföreningen É Romani Glinda

© Dokument Press och Gunilla Lundgren
första upplagan
Tryckt i Polen 2021
ISBN 978-91-88369-52-9

Text: Gunilla Lundgren där ej annat anges samt se lista på sidan 129
Illustration: se lista på sidan 129
Översättning: se lista på sidan 129
Omslagsbild: Tiffany Millon
Bild omslagets insida: Özgür Gezgin/Özz Nûjen
Grafisk form: Arina Stoescu
Layout: Kristoffer Nylén
Repro: Per Englund
Förlagsredaktör: Tobias Barentin Lindblad

Typsnitt: Berling Nova (Fredrik Andersson och Örjan Nordling 2004, Linotype), Blåkulla (My Longley, 2018–2019, Letters from Sweden), Noto (Monotype Design Studio, 2012–2020). Typsnittet Berling skapades för det svenska språket, Blåkulla ville fånga känslan från arkitekturen i en annan Stockholmförort och Noto har ambitionen att hållbara världens alla språk i den digitala globaliseringens tid. Typsnitten är som kläder för våra ord och i boken om Rinkeby vill typografin också fira denna stadsdel med en högtidsdräkt. Papper: Amber Graphic 400 gram för omslag, Munken Print White 115 gram för inlaga är EU Ecolabel, FSC® – The mark of responsible forestry. www.fsc.org, FSC-Co20637 och PEFC™ PEFC/05-33-99 certifierade.

Dokument Press
Årstavägen 26
120 52 Årsta
info@dokument.org
dokument.org

Rinkeby är en stadsdel i Stockholm som varit omskriven och omdebatterad ända sedan den byggdes. I den här boken berättar Rinkebyborna själva i ord och bild om sin hembygd. Här finns betraktelser från ett halvt århundrade. Från barn och unga, fritidsledare, föräldrar, lokförare och restaurangarbetare liksom från Rinkebybor som blivit skådespelare, författare och fotbollsspelare; Özz Nüjen, Alexandra Pascalidou och Martin Mutumba.

Tillsammans bildar dessa in- och utblickar en bok lika komplex och mångsidig som Rinkeby. En unik och berörande skildring av en stadsdel i ständig förvandling.

Gunilla Lundgren har arbetat med skrivarverkstäder i Rinkeby ända sedan stadsdelen byggdes. Tillsammans med Rinkebyborna har hon skrivit en trettiotal böcker. Hon har tilldelats flera priser för sitt arbete, bland andra Stockholms stads Mandelapris och Expressens Heffa-klump. År 2020 nominerades hon till Alma-priset för sina insatser som läsfrämjare.

”Rinkeby är så mycket mer än tidningarnas svarta rubriker. Här finns en historia om gemenskap och kamp som är värd att berättas. 'Att leva i Rinkeby är faktiskt som att gå på livets universitet', säger Hamza Erdal i boken. Det finns många Rinkeby i världen. Det här är en bok som angår alla.”

Kerstin Gustafsson Figueroa, chefredaktör Nyhetsbyrån Järva

DOKUMENT
PRESS

ISBN 978-91-88369-52-9

